

תלמידים יקרים,

הספר שלפניכם מיועד לתלמידים הלומדים לקראת בחינת הבגרות בעברית כשפה שנייה בבתי הספר הערביים, על פי תוכנית הרפורמה ללמידה משמעותית.

הספר מחולק לשני חלקים, הכוללים את כל הנושאים הנדרשים לבחינת הבגרות. סדר הופעתם של הנושאים נקבע בהתאם למקומם בבחינת הבגרות.

1. סיכום כל החומר לבחינת הבגרות בהתאם לרפורמה ללמידה משמעותית:

פרק ראשון: הבנת הנקרא.

פרק שני: הבעה בכתב: ספרות או חיבור.

פרק שלישי: לשון – הפועל, שם העצם, שם המספר ומילות קישור ותקינות לשונית.

2. 12 בחינות במתכונת בחינת הבגרות ופתרונותיהן המזמנות:

- שאלות איתור מידע, שאלות הסקת מסקנות, שאלות על מאזכרים, שאלות יע"ל, שאלות דעה אישית (עמ"ר), כתיבת חיבור ושאלות בספרות.
- פתרונות מלאים לכל השאלות, לרבות שאלות דעה אישית (עמ"ר) וכתיבת חיבור.

אנו יודעות שהמשימה אינה קלה, אך לפניכם ספר שיכין אתכם בצורה הטובה ביותר לבחינת הבגרות. אם תקראו את סיכומי החומר, תפתרו את כל הבחינות שבספר, תתרגלו שוב ושוב, תגיעו מוכנים לבחינה, ותעברו אותה בהצלחה רבה!

אנו מאחלות לכולם הצלחה רבה בבחינת הבגרות
דולי לוי, מאיה דלל

סיכום פח/מר אבחין פכח/ל

פרק ראשון: הבנת הנקרא

בפרק זה יופיע קטע מסוגות שונות: עיוניים, שימושיים ועוד, ולאחריו שאלות בהבנת הנקרא: איתור מידע, הסקת מסקנות מתוך הטקסט, שאלות עמ"ר ושאלות בסגנון בחינת יע"ל.

שלבי עבודה לקריאת הקטע

1. הסתכלו בפרטי תעודת הזהות של הקטע (כותרת, שם הכותב, תאריך, מסגרת הכתיבה).
2. קראו את השאלות לצורך הפקת מידע על אודות הקטע.
3. קראו את הקטע קריאה מעמיקה: הדגישו מילות, מילים ומשפטים חשובים/ות, וכתבו רכיבי תוכן ורכיבי מבנה לצד כל פסקה.
רכיבי מבנה: רכיבים קבועים (אינם משתנים) כגון: תופעה, בעיה, פתרון, יתרון, חיסרון, דוגמה, שאלה, נימוק, הסבר, מסקנה ועוד.
רכיבי תוכן: רכיבים משתנים בהתאם לתוכנו של הקטע, הרעיון המרכזי בפסקה.
4. ענו על השאלות.

מבנה לוגי של טקסט

כדי להבין טוב יותר את הטקסט עליכם לחשוף את המבנה הלוגי שלו. המבנה הלוגי הוא הדרך שבה כותב הטקסט בונה את הטקסט.

אנו מבחינים בשישה מבנים לוגיים עיקריים:

- א. בעיה ופתרון
- ב. סיבה ותוצאה
- ג. הכללה ופירוט
- ד. השוואה
- ה. היבטים
- ו. רצף כרונולוגי

לאחר שתגלו את המבנה הלוגי של הטקסט, תוכלו להבין את הסדר, את הארגון ואת ההיגיון של הטקסט. הבנה זו תעזור לכם לקלוט ביתר קלות את הרעיונות שמציג הכותב, להבין אותם, לזכור אותם, לענות על השאלות, וכמובן – לשכם את הטקסט.

א. מבנה לוגי: בעיה ופתרון

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "בעיה ופתרון" הוא יציג את היחסים שבין הבעיה לבין הפתרון ויהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

תיאור הבעיה

ניתוח הבעיה: הצגת גורמים לבעיה, דוגמות, הסברים, השלכות

הצגת פתרונות אפשריים או דרכים להתמודדות עם הבעיה

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "בעיה ופתרון":

פחול כא/ס/ן

תיאור הבעיה: שכבת האוזון מגנה על הצומח ועל החי על פני כדור הארץ, מפני שהיא חוסמת את הקרינה האולטרה-סגולה שמקורה בקרינת השמש. בעשרות השנים האחרונות נפגעה באופן מדאיג שכבת האוזון וכמות מוגברת של קרינה אולטרה-סגולה מגיעה לכדור הארץ ופוגעת בבריאות האדם, בבעלי החיים ובצמחייה.

ניתוח הבעיה:

- הסבר על חשיבותה של שכבת האוזון.
- הצגת הגורמים לבעיה: אורח חיים מתועש, שימוש בחומרים המכילים תרכובות כימיות מסוכנות.
- דוגמות לשימוש בחומרים מסוכנים.
- השלכות בקרב בני אדם ובעלי חיים, שינויי אקלים קיצוניים, רמות קרינה גבוהות.

הצגת פתרונות אפשריים:

- הצטרפות לאמנה בין-לאומית שאוסרת על שימוש בחומרים הפוגעים בשכבת האוזון.
- מניעת ייצור ושיווק מוצרים שמכילים חומרים פוגעים.
- העלאת מודעות בקרב הצרכנים כדי למנוע קנייה של מוצרים פוגעים.

ב. מבנה לוגי: סיבה ותוצאה

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "סיבה ותוצאה" הוא יציג את היחסים שבין הסיבה לבין תופעה מסוימת ויהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

תיאור התופעה

הצגת הגורמים לתופעה

הצגת התוצאות או השלכות הנובעות מהבעיה

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "סיבה ותוצאה":

א/ו"מ"ס בסכנה ח"ס

תיאור התופעה: מספר הלווייתנים פחת בצורה משמעותית ומדאיגה, וקיימת סכנה של ממש שמינים שלמים של לווייתנים ייכחדו.

הצגת הגורמים:

- ציד הלווייתנים שוב נמצא בעלייה, זאת בשל מדינות שממשיכות לצוד בניגוד להסכמים בין-לאומיים ומתרחצות את מעשיהן כ"מחקר מדעי", אולם למעשה מוכרות את בשר הלווייתנים במחירים גבוהים בשוקי העולם השונים.
- זיהום הימים והאוקיינוסים ממשיך באמצעות אשפה המושלכת למים, בעיקר אריזות פלסטיק, והלווייתנים לעתים תופסים את האשפה כמזון.
- הזרמת ביוב ושפכים למים.
- יצירת רעשים ימיים שמקורם בפעולות צבאיות, בפעולות מחקר בקרקעית הים ובפעולות בנייה ימיות.

הצגת התוצאה:

אוכלוסיית מרבית הלווייתנים הגדולים הידלדלה משמעותית, עד כדי כך ש-28 מינים של לווייתנים נמצאים בסכנת הכחדה. עובדה זו פוגעת בשרשרת המזון, שבה הלווייתנים הם טורפי-על.

ג. מבנה לוגי: הכללה ופירוט

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "הכללה ופירוט" הוא יציג את היחסים שבין הסיבה לבין תופעה מסוימת ויהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

הצגת היגד ראשי, הכללה או קביעה כללית

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "הכללה ופירוט":

רפואה אלטרנטיבית

הצגת הקביעה המכלילה: רפואה אלטרנטיבית היא טיפול רפואי שאינו תוצאה של מחקר מדעי. רוב ענפי הרפואה האלטרנטיבית הגיעו אלינו ממזרח אסיה – הודו וסין, אך קיימות גם שיטות ריפוי כמו הומיאופתיה וארומתרפיה, שמקורן ביבשת אירופה. שיטות ריפוי אלה אינן מתיימרות לשמש תחליף לרפואה הקונבנציונלית, אלא להוסיף עליה ולהשלים אותה, לכן מכנים אותה גם בשם רפואה משלימה.

פירוט שיטות הטיפול האלטרנטיביות:

- אקופונקטורה (דיקור סיני): שיטת ריפוי עתיקה שפותחה בסין. בשיטה זו מחדירים מחטים דקות מאוד בנקודות ספציפיות בגוף, כדי לשפר את הבריאות.
- שיאצו: שיטת ריפוי באמצעות מגע האצבעות. המטפלים לוחצים בנקודות מסוימות על הגוף החולה, המשחררות אנרגיה ויוצרות איזון בגוף.
- הומיאופתיה: שיטת ריפוי שבה החולה נוטל תרופות ללא חומרים כימיים פעילים, אלא תרופות המורכבות מחומרים ומצמחים טבעיים, אשר מדוללים עד לרמה שבה כמות החומר אפסית.

ד. מבנה לוגי: השוואה

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "השוואה" הוא ישווה לפחות בין שני פריטים: רעיונות, דעות, תופעות וכו' כדי למצוא את הדומה ואת השונה ביניהם.

הטקסט המשווה יהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

הצגת הפריטים המשווים: התבחינים להשוואה, מטרת ההשוואה

הצגת הדומה והשונה או הצגת נימוקים בעד ונגד

הצגת המסקנות העולות מתוך ההשוואה

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "השוואה":

צילוף הגייטס בארביטל

הצגת הפריטים המשווים: הטקסט ישווה בין החיים העירוניים לבין החיים בקיבוץ. תבחיני השוואה: שוויון ושיתוף, אידיאולוגיה ודאגה לחלשים.

הצגת הדומה והשונה:

- שוויון ושיתוף: החיים בקיבוץ מאופיינים בשוויון ובשיתוף בין חברי הקיבוץ. השוויון והשיתוף באים לידי ביטוי בתחומי חיים רבים: עבודה משותפת, כספים משותפים, עזרה הדדית וחלוקה שוויונית בנטל, לעומת זאת החיים העירוניים אינם מתאפיינים בשיתוף ובשוויון, אלא כל אדם אחראי לחייו הפרטיים בלבד: הוא קובע לבד, מתמודד לבד ואחראי לבד לגורלו.
- אידיאולוגיה: חברי הקיבוץ שותפים לאותה דרך אידיאולוגית, כלומר כולם תומכים באותה מפלגה ושותפים לדרך פוליטית אחת, לעומת זאת התושבים העירוניים אינם שותפים לאותה דרך פוליטית, אלא כל אחד בוחר את דרכו.
- דאגה לחלשים: החלשים בקיבוץ נהנים מעזרה שוטפת ומתמיכה רצופה, לעומת זאת תושבי העיר נדרשים לדאוג לעצמם, החברה סביבם אינה מבטיחה להם עזרה ותמיכה.

הצגת המסקנות העולות מתוך השוואה: מתוך ההשוואה עולה כי ההתיישבות הקיבוצית, המאופיינת בעיקר בערכי שוויון ושיתוף, שונה עד מאוד מצורת ההתיישבות העירונית, המאופיינת בעיקר בדאגה של הפרט לעצמו.

ה. מבנה לוגי: היבטים

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "היבטים" הוא יציג את הנושא, את התופעה או את הבעיה ואחר כך יתמקד בשלושה-ארבעה היבטים של הנושא, התופעה או הבעיה. הטקסט יהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

הצגת הנושא / התופעה / הבעיה

הצגת היבטים שונים

הצגת מסקנה

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "היבטים":

בנייה ירוקה

הצגת הנושא: בנייה ירוקה היא בנייה חכמה, שמטרתה להקנות לדיירי המבנה איכות חיים וסביבה בריאה יותר, תוך צמצום ההשפעה הסביבתית הכוללת של תהליך הבנייה והשימוש במבנה.

היבטים שונים:

- היבט כלכלי: בנייה ירוקה היא בנייה חסכונית: עלויות התפעול זולות יותר, בידוד המבנה טוב יותר, יש חיסכון באנרגיה, ולכן חשבון החשמל שנשלם יהיה זול יותר.
- היבט סביבתי: בנייה ירוקה מתחשבת במשאבי הטבע, ומשתמשים בה רק במוצרים שהם נוחים לשימוש ואינם פוגעים בסביבה. באמצעות הבנייה הירוקה נקטין את כמות פסולת הבניין ונצליח להקטין את צריכת המים ואת פליטת הפחמן הדו חמצני.
- היבט בריאותי: בנייה ירוקה יוצרת סביבה בריאה יותר, איכות האוויר שאנו נושמים טובה יותר, ובאמצעותה נהיה חשופים פחות לנזקי הרעש הסביבתי.

מסקנה: כדי לשמור על הסביבה שבה אנו חיים עלינו לעבור לבנייה ירוקה. כבר הוכח כי בנייה ירוקה טובה מועילה מבחינות רבות, ועל מדינת ישראל לעודד קבלנים ובונים פרטיים לבנות בהתאם לתקן הישראלי לבנייה ירוקה.

1. מבנה לוגי: רצף כרונולוגי

כאשר טקסט בנוי סביב היסוד המארגן "רצף כרונולוגי" הוא יציג את הנושא ואחר כך יסקור את שלבי ההתפתחות של הנושא, וכאשר הוא עוסק בתהליך יתוארו השלבים בתהליך. הטקסט יהיה בנוי על פי הדגם שלפניכם:

הצגת הנושא / התופעה / הבעיה

שלב א

שלב ב

שלב ג

דוגמה לרכיבי תוכן בטקסט שבנוי סביב יסוד מארגן "רצף כרונולוגי":

הגשת/המחשבה האישי

הצגת הנושא: המחשב האישי הוא המכשיר האלקטרוני המתוחכם ביותר שנועד לשימוש אישי. המחשב מסייע לנו למלא את משימותינו בעבודה, בלימודים ובתחומי חיים אחרים.

שלב א: הפריצה של המחשב האישי החלה באמצע שנות השבעים, עד אז המחשבים היו מפלצות גדולות בסדר גודל של מקרר, הם שקלו בהתאם ועלו עשרות, מאות ואלפי דולרים.

שלב ב: באמצע שנות השמונים החלה התפשטות רחבה מאוד של המחשבים האישיים. בתקופה זו המחשבים הפכו זולים וקטנים, מיועדים לתפוצה ביתית המונית. עוצמתם, מהירותם ואפשרויות התקשורת שלהם הפכה אותם מכלי משחק לכלי חיוני בכל אחד מתחומי החיים.

שלב ג: כיום אנשים התרגלו לכל היתרונות שמאפשר המחשב האישי, ורובם אינם יכולים להתנהל בלעדיו.

לכידות/קוהרנטיות

לכידות היא אחד הסימנים החשובים המעידים על כך שהטקסט שלפניכם תקין וכתוב היטב. טקסט לכיד הוא טקסט שכל חלקיו, כלומר כל המשפטים שבו, מתאימים ושייכים לנושא המרכזי הנדון בו. במאן שלכל טקסט נושא מרכזי אחד.

קישוריות

הקישוריות היא אחד העניינים המרכזיים בתהליך הניתוח המבני של הטקסט. הקישוריות באה לידי ביטוי באמצעי הקישור והם: מילות קישור, אזכורים ומקדמי ארגון. כדי שחלקי הטקסט לא יהיו מנותקים זה מזה, משתמש הכותב בקישוריות, הוא מצליח "להדביק" בין החלקים השונים ויוצר רצף טקסטואלי בין צירופי המילים, בין המשפטים ובין הפסקות.

א. מילות קישור

מילות הקישור הופכות את הטקסט מרצף מקרי של משפטים לטקסט בעל משמעות. מילות הקישור יכולות להופיע בין פסקה לפסקה, בין המשפטים בתוך הפסקה ובין המילים בתוך המשפט. כאשר תקראו את הטקסט, סמנו את מילות הקישור שבו, כיוון שהן יכולות לעזור לכם להבין את הטקסט. מילות הקישור הן התמרורים שלנו. גם כאשר תכתבו טקסט עליכם להיות מודעים למילות הקישור ולהשתמש בהן.

	המטרה	הקשר הלוגי	מילות הקישור
1.	להוסיף או להפחית מידע	הוספה או הפחתה וצירוף	ו, וכן, גם, אף, כמו כן, יתר על כן, זאת ועוד, נוסף על כך, מלבד, הרי, פרט ל, למעט, חוץ מ...
2.	להדגים	הדגמה	למשל, כגון, לדוגמה
3.	להדגיש	הדגשה	אכן, בייחוד, במיוחד, וודאי, ראוי לציין, יש להדגיש, ללא ספק
4.	לתת הסבר, להבהיר	הבהרה/הסברה	כלומר, זאת אומרת, דהיינו, במילים אחרות
5.	להציג סיבה או לנמק	סיבה	כי, מפני ש..., מכיוון ש..., היות ש..., מאחר ש..., בגלל, עקב, מפאת, הודות ל..., בזכות, בשל, משום ש..., הואיל ו..., מחמת ה..., שהרי
6.	להציג תוצאה	תוצאה	לכן, על כן, כתוצאה מכך, אם כן, משום כך, אי לכך, עקב כך, בשל כך
7.	להציג מטרה	תכלית/ מטרה	כדי ש..., לשם כך, במטרה ל..., על מנת
8.	לתאר באיזה סדר התרחשו הדברים	זמן וסדר	כש, כאשר, לפי, עד ש..., מאז, תחילה, לאחר זאת, לאחר מכן, אחר כך, בינתיים, לפי שעה, לעולם, כל זמן ש..., לאחרונה, בזמן האחרון, כעבור
9.	להשוות	השוואה	כמו, כפי ש..., כשם ש..., כך גם, בדומה ל..., לעומת זאת, ואילו
10.	להציג התנגדות	ניגוד	אבל, אולם, אך, אלא, בניגוד ל, בניגוד לכך, להיפך, מצד אחד... מצד אחר
11.	להציג עניין המנוגד לצפוי	ויתור (בניגוד למצופה)	למרות ה..., למרות כל זאת, אף על פי ש, אף ש, על אף ש, בכל אופן, עם זאת, חרף ואפילו, גם אם
12.	להציג תנאי קיים או בטל (בלתי אפשרי למימוש)	תנאי	אם, בתנאי ש..., אילו, לו
13.	להציג אפשרויות אחרות	ברירה	או, לא..., אלא
14.	לסכם ¹	סיכום	לסיכום, סיכומי של דבר, מכל האמור אפשר לומר
15.	להסיק מסקנות ²	מסקנה	מכל האמור אפשר להסיק ש, מכל האמור נובע ש, מתברר אם כן ש, נראה כי

ב. אזכורים = החזרות בטקסט

האזכור הוא סוג של סימן קישוריות ולכידות של טקסט. באמצעות האזכור הכותבים יכולים להתייחס לאדם, לחפץ, למושג או למצב שהוזכרו קודם או יוזכרו מאוחר יותר מבלי להזכיר שוב את שמם המפורש, זאת כדי להימנע מחזרות רבות על אותה מילה בטקסט. באמצעות האזכורים, החזרות בטקסט, יכולים הקוראים לעקוב אחרי הרצף הלוגי בטקסט.

1 סיכום – חזרה בקצרה על הנאמר לעיל.
2 מסקנה – רעיון חדש, שנובע מהנאמר לעיל.

ג. מקדמי ארגון

מקדמי ארגון הם כלי נוסף ליצירת קישוריות בטקסט. באמצעות מקדמי הארגון מצהיר הכותב על כוונות הכתיבה שלו.

דוגמות:

עד כאן דנו ב..., ועכשיו נעבור ל..., ראשית..., שנית..., והחשוב מכול..., לדוגמה..., להלן הגורמים העיקריים ל..., מטרת המאמר היא..., הטענה היא..., לסיום..., לסיכום..., חשוב להדגיש..., ראוי לציין ש..., מעניין במיוחד...

כתיבת תשובה

א. הבנת המטלה

בזמן קריאת השאלות עליכם לבדוק את המטלה שלפניכם מהבחינות הבאות:

(1) **סוג השאלה** – קיימות שאלות מסוגים שונים:

- שאלת נכון/ לא נכון
- שאלת רב-ברירה – שאלה המכילה בדרך כלל ארבע תשובות ורק אחת מהן נכונה.
- שאלה פתוחה קצרה – שאלה המתייחסת למידע ממוקד או לפרט מסוים.
- שאלה פתוחה רחבה – שאלה המתייחסת לקטע מידע רחב.

(2) **מורכבות השאלה** – מכמה סעיפים מורכבת המטלה שלפניכם?

האם התשובה כתובה בטקסט? אם לא, מה יש לעשות? (לפרש על סמך הכתוב בטקסט, להסיק מסקנות, להעריך או לבקר).

(3) **רמת לשון** – האם אתם מבינים את כל המילים שמופיעות במטלה?

(4) **מילות השאלה** – סמנו את מילות השאלה ובדקו אם אתם מבינים את משמעותן.

מילת השאלה	תוכן התשובה
מי? מה?	התייחסות לנושא שעליו מדובר
מאין? איפה? היכן? לאן?	התייחסות למקום
מתי?	התייחסות לזמן
למה? מדוע? מאיזו סיבה?	התייחסות לגורם/לסיבה
לשם מה? לאיזו מטרה?	התייחסות לתכלית/מטרה
איך? כיצד? באיזה אופן?	התייחסות לדרך, לשיטה, לאופן
כמה? באיזו מידה?	התייחסות לכמות

(5) **מילות ההוראה** – סמנו את מילות ההוראה ובדקו אם אתם מבינים את משמעותן.

מילות ההוראה	משמעות
בסס	יש להביא הוכחות, ציטוטים לטענה, לקביעה, לתופעה, לבעיה וכו'.
דון	יש להציג בהרחבה את הטענה, הקביעה, התופעה, הבעיה וכו', מכמה זוויות ראייה, כגון: יתרונות וחסרונות; תחומים שונים: כלכלי, חברתי, תרבותי ועוד.
הגדר	יש לכתוב את משמעות המילה, המושג, הצירוף.
הזגם	יש להביא דוגמות לטענה, לקביעה, לתופעה, לבעיה וכו' (מומלץ להביא דוגמות מגוונות מתחומים שונים).
הוכח	יש להביא הוכחות / ראיות רלוונטיות כדי לאשר טענה, קביעה.
הסבר	יש לפרש את הכתוב במילים אחרות, כך שיהיה מובן וברור.
הערך	יש לשער את ערכה של הבעיה, התופעה וכו'.
הצג	יש לערוך היכרות עם הבעיה, התופעה, הטענה, הקביעה וכו' (לכתוב עליה בהרחבה).
השווה	יש לבחון את הדומה ואת השונה בין שני דברים או יותר בעלי מכנה משותף על סמך תבחינים (קריטריונים).
חוה דעתך	יש לכתוב את דעתכם על טענה, קביעה, החלטה, המלצה וכו'.
מיין	יש לחלק את הנתונים לקבוצות על סמך מכנה משותף ביניהם (מומלץ באמצעות טבלה).
מנה	יש לכתוב (לקבוע) את כמות העובדות, הגורמים וכו' (על פי דרישות המשימה).
נמק	יש להביא נימוקים לטענה, לקביעה, לבעיה, לתופעה וכו'.
נתח	יש להתייחס לנושא, לטענה, לבעיה, לתופעה וכו' על כל חלקיה.
פרט	יש לכתוב את כל הפרטים הקשורים לתופעה, לבעיה, לטענה וכו'.
ציין	יש להתייחס לכל הדברים מבלי לפרט אותם.
תאר	יש להסביר בהרחבה על הבעיה, על התופעה, על הטענה, על הקביעה וכו'.

(6) **ממד ההבנה של השאלה** –

- **איתור מידע** – בסוג שאלות אלו אתם נדרשים לאתר את המידע בתוך הטקסט. לעתים מפנות השאלות לשורה או לפסקה בקטע, ולעתים עליכם לזהות את השורה או את הפסקה הרלוונטית.
- **פרשנות והיסק** – שאלות אלו עוסקות בדברים שאינם מוצהרים או מפורשים בטקסט כמו: נושא הטקסט, מטרת הכותב, יחסים בין חלקי הטקסט, ביטויים ומילים דו משמעיות.
- **הערכה וביקורת** – שאלות אלו דורשות מכם לנהל דיאלוג עם הטקסט, להעריך אותו ולהביע את דעתכם האישית ואת השקפתכם לגבי תוכן הטקסט, מטרת הטקסט, מבנה הטקסט וסגנונו. חשוב להדגיש כי לשאלות מסוג זה יכולה להיות יותר מתשובה אחת, שהרי לא לכולנו דעות זהות, לכן חשוב מאוד להציג דעה **מנומקת**. הנימוק יכול להתבסס על מידע הלקוח מתוך הטקסט או על היגיון וטעם אישיים (בהתאם לדרישות השאלה).

מבנה התשובה:

פתיחה – אני תומך ב... / מתנגד ל... / מסתייג מ...
גוף – נימוקים לחיזוק עמדתי מהטקסט, לא מהטקסט ומשילוב של שניהם
(בהתאם להוראות השאלה)

טיפים:

- (1) הציגו שלושה נימוקים.
- (2) השתמשו בקשר של ויתור (אף על פי ש...) כדי להציג באמצעותו את העמדה האחרת על מנת לשלול אותה, וכך לחזק את עמדתכם.

דוגמה לשאלה

יש הטוענים, כי יש להימנע מאכילת שוקולד. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

תשובה

אינני מסכימה עם הטענה, כי יש להימנע מאכילת שוקולד. אף על פי שרבים טוענים כי שוקולד אינו בריא, משום שהוא מכיל קופאין, הוא מכיל מעט קופאין והרבה חומר ממריץ. נוסף על כך השוקולד יעיל בהפסקת שיעול בצורה טבעית, אף יותר מתרופה. וגם אם שוקולד ממכר הוא מסייע בשיכוך כאבים ומשפר את מצב-הרוח.

ב. כתיבת התשובה

לאחר שהבנתם את המטלה שלפניכם אתה יכולים לתכנן את כתיבת התשובה, כלומר: מבנה התשובה יהיה בהתאם למטלה (השאלה).

שימו לב: הקפידו להשתמש במילות קישור המתאימות למבנה המטלה (השוואה, סיבה ותוצאה, הסתייגות ועוד).

תשובה כהלכה מתמקדת בעיקרה של השאלה, והיא חייבת לכלול לפחות משפט אחד שלם. בכתיבת תשובה רחבה עליכם לשלוף את המידע מהטקסט הנתון, לסכם אותו, לעבד אותו ולנסח אותו כתשובה ממוקדת על השאלה.

(1) מבנה התשובה:

- א. **פתיח** – מציג את נושא השאלה.
- ב. **גוף התשובה** – מתייחס לכל אחת ממילות ההוראה ומילות השאלה, תוך כדי שימוש במילות קישור מתאימות.

(2) לשון התשובה:

- א. שימוש בסימני פיסוק.
- ב. שימוש במשלב לשוני בינוני.

השוואה

אנו משווים שני דברים או יותר שיש ביניהם מכנה משותף, כגון: עברית ואנגלית (שפות), יהדות ואסלאם (דתות), ארצות הברית וצרפת (מדינות) ועוד.

לצורך השוואה עליכם לקבוע קריטריונים (תבחינים). הקריטריונים הם הכללה/היגדי על.

שימו לב: דומה ושונה אינם קריטריונים.

דוגמה לטבלת השוואה:

שתי דתות מרכזיות בישראל: יהדות ואסלאם

תבחינים/קריטריונים	נושא א: יהדות	נושא ב: אסלאם
מבשר הדת	משה	מוחמד
בית התפילה	בית כנסת	מסגד
סמל דתי	מגן דוד	חצי סהר
אחוז באוכלוסייה	85%	15%

מילוי הטבלה

כדי למלא את הטבלה כראוי, עליכם לאתר מידע מתאים לקריטריון שהצגתם, לאחזר אותו ולארגן אותו במקום המתאים לו בטבלה.

בשלב מילוי הטבלה הקפידו על ניסוח הדומה לכתיבת כותרות תוכן, כלומר: מלאו את הטבלה בתמציתיות. בעת הצורך השתמשו בשמות פעולה (קריאה, החלטה...) ולא בשמות פועל (לקרוא, להחליט...).

תפקידם הרטורי של סימני פיסוק

לסימני הפיסוק יש פעמים רבות גם תפקיד רטורי, בעיקר בטקסט טיעוני/ ביקורתי/ מגמתי, אך גם בטקסטים טעוני רגש, שהרי באמצעות סימני הפיסוק אפשר להביע רגשות ועמדות.

הסימן	התפקיד
מירכאות "....."	1) ציטוט / מובאה / דיבור ישיר שר האוצר טען: "יש להגדיל את הצמיחה".
	2) לשון סגיי נהור / לשון הפוכה / אירוניה ממש "חכם" אתה.
	3) מושג / כינוי / שם העיתון "קול השרון" יוצא לאור בכל שבוע. העולם הוא "כפר גלובלי" אחד. עינו של "האח הגדול" פקוחה.
	4) מטפורה / ביטוי שלא במשמעות המקורית (ביטוי מושאל) זהו ה"מפתח" לפתרון הבעיה.
	5) סלנג / לשון הדיבור זו הייתה מסיבה "פיצוץ".

הסימן	התפקיד
סוגריים (.....)	(1) הערת אגב / מאמר מוסגר הרעיונות שהועלו (בניגוד לרצוני) היו טובים. (2) הסבר / תרגום / פירוש ענה על השאלות שלפניך (מספר הנקודות רשום בסוף השאלה). (3) הדגמה / פירוט בתקופת השלטון של הבריטים בארץ (1920-1948) (4) מראי מקום עישון נרגילה מסוכן לא פחות מעישון סיגריות (שאיפות מסוכנות, נורית פילו, מקומון השקמה).
קו מפריד-.....	(1) אחרי חלק ייחוד הטקסט - כדאי לקרוא אותו. (2) לפני פירוט או הסבר השחקנים - חיים לוי, מילי כהן - לא איחרו להגיע. (3) הסגר ניצחון הקבוצה - לשמחתי הרבה - מבטיח עלייה לשלב הבא. (4) במקום אוגד העולם - עגול. (5) במשפט חסר במקום מילה המובנת מההקשר אנחנו מתאמצים ללמוד, והוא - לעבוד.
נקודתיים	(1) לפני ציטוט / דיבור ישיר שר האוצר טען: "יש להגדיל את הצמיחה". (2) לפני פירוט או הסבר חברי המשלחת: ראש הממשלה, שר החוץ ושר האוצר הגיעו אמש.
שלוש נקודות ...	(1) קיטוע מחשבה אני, בניגוד אליך, חושב ש... בעצם אני לא יודע מה התשובה לבעיה. (2) אירוניה / לגלוג בטח... אני לא מאמין לך...
סימן קריאה !	(1) סימני קריאה רבים מביעים התפעלות, השתוממות אני לא מאמין !!! (2) החלטיות אין ספק שזו הדרך!
סימן שאלה ?	(1) שאלה / בעיה האם יש לך רעיון חדש?

פרק שני: ספרות או חיבור

בפרק זה עליכם לבחור בין שאלת ספרות לבין שאלת חיבור.

ספרות

אם בחרתם בחלק זה, עליכם לענות על שני סעיפים: (א) שאלת תוכן הממוקדת ביצירה. (ב) שאלת עמ"ר המבוססת על תוכן היצירה.

שתי היצירות שנבחרו למועד חורף תש"ף:

- השיר **יֵשׁ**. מתוך: חמוטל בר-יוסף, **שריקה**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, עמ' 17.
- הסיפור הקצר **בלטה**. מתוך: אתגר קרת, **צינורות**, עם עובד 1992, עמ' 54-55.

יֵשׁ / חמוטל בר-יוסף

יֵשׁ יָד נֹגֶעַת
בְּמַרְפֵּק שֶׁל הָאִישׁ הָעוֹר
שֶׁצִּלְצַל כְּדִי לְרַדֵּת.
לֹא אוֹחֶזֶת, לֹא חוֹבֶקֶת,
לֹא מְלַטֶּפֶת. נָחָה
חוֹפֶנֶת, מְקִיפָה, מְנַחֶה
אֶל הַתַּחֲנָה הַנִּכּוֹנָה.

יֵשׁ קוֹל
שֶׁלֹא אוֹמֵר יוֹתֵר
מִן הַהֶכְרֵחַ לָאִישׁ הָעוֹר
כָּאֵן יֵשׁ לָהּ מְקוֹם לְשִׁבֶּת.
יֵשׁ אֶזֶן קְשֵׁבֶת

חמוטל בר-יוסף

חמוטל בר-יוסף – סופרת, משוררת, מתרגמת וחוקרת ספרות. נולדה בשנת 1940 בקיבוץ תל יוסף, להורים שעלו מאוקראינה בשנת 1936. רוב בני משפחתה נספו בשואה, וביוני 1948 במהלך מלחמת השחרור נהרג אחיה היחיד.

בשנת 1976 עברה חמוטל לגור בירושלים, ופרסמה 14 קובצי שירים, ספר ילדים וסיפורים. חמוטל בר-יוסף היא פרופסור אמריטה לספרות באוניברסיטת בן-גוריון בנגב ומרצה באוניברסיטאות שונות בישראל ובעולם. זאת ועוד, היא זכתה בפרסים רבים: בשנת 1987 – פרס אקו"ם ופרס תל אביב, בשנת